ARGUMENTS IN FAVOR AND AGAINST FEMINISING PROFESSION NAMES IN CONTEMPORARY FRENCH

Alina IFTIME, Assistant Professor, PhD Candidate, "Ovidius" University of Constanţa

Abstract: The subject of profession names feminisation is complex, it refers not only to the linguistic system, but also to the ideological system. The cultural progress of society, women's access to higher education, their integration on the labour market, and then their gradual access to management, disrupted the order that the language reflected and that was imposed by the French Academy, which relies on grammatical morphology and language history. Nouns denoting professions that have experienced a recent feminization and whose feminine is not formed in a „natural" way, as un chercheur / une chercheuse illustrate the existence of a symbolic barrier, firmly embedded in the consciousness of users.
In addition to the grammatical or linguistic barriers, that can prevent reforms of the language, there are many socio-cultural arguments, both for but also against feminisation. It is often difficult to find the middle ground in this multitude of views. In this paper, we intend to study the various arguments favourable to feminisation, but also those which oppose these linguistic changes.
Regarding the arguments of the opponents, feminization is derogatory to women exercising the job, and they propose as a solution, the use of generic masculine.
For the supporters of feminization, this initiative is not a whim for imposing some simple words, but it is about the power of language and the woman's place. By the professional name, the woman integrates herself in a psychological, symbolic, social and professional reality. So, feminine nouns denoting professions are seen as a sign of parity.

Keywords: feminisation, professional nouns, arguments in favour, arguments against.

> «*La langue est un système symbolique engagé dans les rapports sociaux. […] La langue est aussi, dans une large mesure un miroir culturel qui fixe les représentations symboliques et se fait l'écho des préjugés et des stéréotypes, en même temps qu'il alimente et entretient ceux-ci*».
>
> Marina YAGUELLO, linguiste

Limba este un instrument al puterii, care traduce locul acordat femeilor în societate, condiţionând viziunea despre lume prin atribuirea de cuvinte care definesc realitatea şi care influenţează statutul şi funcţia fiinţelor. Dacă o limbă posedă genuri, precum limba franceză, la nivelul căreia identificăm genul masculin şi genul feminin, putem să deducem că distribuirea cuvintelor în genuri diferite impune o anumită viziune despre lume. Prin feminizare, nu înţelegem modificarea uzului limbii pentru a provoca o schimbare socială, ci adaptarea limbii la o evoluţie sociologică efectivă.

Înainte de a fi un fenomen lingvistic, feminizarea este un fenomen social, întrucât considerăm natural ca limba „să traducă schimbările societăţii" (Commission générale de terminologie et de néologie, 1998: 13) şi să reflecte noua poziţie a femeilor, dar noile roluri asumate de femei la nivel profesional nu au provocat imediat schimbări lexicale şi gramaticale. De aceea, în multe situaţii, asistăm chiar la fenomenul invers: schimbarea socială

BDD-V565 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:29 UTC)

este asumată de către limbă, care, acţionând asupra vocabularului, încurajează schimbarea mentalităţilor. Deci, prin deciziile politice înregistrate în favoarea feminizării numelor de profesii, se încearcă forţarea sau accelerarea evoluţiei feminizării.

Deşi la nivel lingvistic, conservatorismul este o atitudine destul de generalizată, poziţia lingviştilor, precum Bernard Cerquiglini, este favorabilă feminizării numelor de meserii, din motive gramaticale, sociale, morale şi civice.

1. Argumente în favoarea feminizării

1.1. Argumente de natură lingvistică

Bernard Cerquiglini (2012) consideră că din punct de vedere morfologic, nu există restricţii în ceea ce priveşte feminizarea numelor de meserii sau grade, singura dificultate fiind identificată la nivelul substantivelor care se termină în sufixul *–eur*.

De multă vreme, limba franceză feminizează numele de meserii şi continuă să o facă întrucât din punct de vedere morfologic este posibil şi astfel, „marea majoritate a substantivelor care denumesc meserii se feminizează cu uşurinţă, cu excepţia câtorva termeni“ (Becquer et all., 1999: 30). Din punct de vedere teoretic, este foarte uşor de feminizat. În continuare, vom insista asupra tehnicilor de feminizare.

- **1. Folosirea unui determinant feminin**

Feminizarea numelor de meserii implică utilizarea unui determinant feminin (*une, la, cette*): *la députée, une juge, cette agente*. Acest procedeu de feminizare este important în special pentru substantivele epicene (cele care au formă identică la masculin şi feminin) sau care se termină în *–e* mut: *la cadre, une architecte, cette vétérinaire*.

O manieră de accentuare a sexului persoanei la care se face referire, o reprezintă adăugarea cuvântului *monsieur* sau *madame* în faţa numelui de profesie: *Madame la ministre*, *Madame la députée*. Aceste formule de adresare sunt utilizate în cazul profesiilor valorizante şi în special în domeniul politic.

1.1.2. Adăugarea unor sufixe feminine

Pe lângă adăugarea unui determinant feminin, o altă modalitate de feminizare este adăugarea unor terminaţii feminine. În limba franceză există o serie de reguli gramaticale complexe care impun folosirea acestor terminaţii:

- substantivele care se termină în –é, –i: *un attaché → une attachée; un apprenti → une apprentie*;
- –teur → –trice: *un instituteur → une institutrice*;
- –ien → –ienne: *un chirurgien → une chirurgienne*;
- –f → –ve: *un sportif → une sportive*;
- –eur → –eure: *un assesseur → une assesseure*;
- –eur → –euse: *un annonceur → une annonceuse*;

Acestea sunt doar câteva exemple de sufixe folosite, formele feminine recomandate oficial, în listele indicative din ghidurile de feminizare variind de la o ţară francofonă la alta.

1.2. Motivele sociale favorabile feminizării rezidă, după părerea lingviştilor, în faptul că în limba franceză nu există genul neutru. Există un masculin care serveşte uneori de generic, când este folosit la plural. Formula de adresare *Mesdames et Messieurs les Ambassadeurs* este folosită generic, dar când vorbim despre *doamna X, care conduce o Ambasadă*, atunci expresia *Madame X est ambassadrice*, nu este generică, ci pur specifică.

BDD-V565 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:29 UTC)

Din punct de vedere social şi civic, nu există motive pentru care să li se impună femeilor un gen care nu le este propriu. Pentru a înţelege ce incomodează în a spune *Madame l'Ambassadeur*, Bernard Cerquiglini (2012) ne invită să ne întoarcem în istorie. Până în secolul al XVIII-lea, toate profesiile erau feminizate, dar în secolul al XIX-lea, odată cu dezvoltarea burgheziei, statutul femeii a decăzut, rolul său reducându-se la cel de soţie şi mamă. Astfel, *l'ambassadrice* s-a transformat în soţia ambasadorului, *préfète* a devenit soţia prefectului, *présidente*, soţia preşedintelui. Prin urmare, primele femei care au recucerit spaţiul social al secolului al XX-lea, au preferat să se numească *ambassadeur, préfet, président* şi nu *ambassadrice, préfète, présidente*.

Dorinţa de feminizare a numelor de meserii poate fi considerată, la o privire superficială, drept o luptă de impunere a folosirii unor cuvinte, dar importanţa acestui demers este, de fapt, mult mai semnificativă, acesta având un impact asupra puterii limbii şi locului ocupat de femeie. Prin denumirea profesională, femeia face parte dintr-o realitate psihologică, simbolică, socială şi profesională, deci, numele de profesii la feminin sunt văzute, de către partizanii feminizării, ca un semn de paritate.

2. Obstacole întâmpinate de procesul de feminizare a numelor de profesii

O parte din obstacolele invocate în realizarea feminizării numelor de meserii sunt pur lingvistice. Dar nu toate dificultăţile sunt strict legate de structura limbii, după cum menţionează şi Becquer et all. (1999: 7-8), femininul poate avea şi valoare depreciativă, deseori, din motive istorice.

Pentru a înţelege dificultăţile gramaticale care pot împiedica sau care încetinesc feminizarea numelor de meserii, vom insista în continuare pe unele particularităţi ale limbii franceze relaţionate de acest aspect.

Genul substantivelor în limba franceză

În limba franceză există două posibilităţi distincte de a marca genul unui substantiv, fie printr-un articol masculin (*le / l'*), fie printr-un articol feminin (*la / l'*). Pentru substantivele care desemnează un referent neînsufleţit, repartizarea genului este perfect arbitrară *la table, le bureau ; la mer, l'océan ; le jour, la nuit* (Becquer et all., 1999: 35), genul fiind doar o problemă de morfologie şi de acord.

Referitor la substantivele însufleţite, se adaugă şi o valoare semantică, ce oferă o informaţie referitoare la sex – *la cuisinière* = o femeie, *le cuisinier* = un bărbat. În acest caz, identificăm un gen natural. Întrucât fiecare substantiv este strict legat de unul din cele două articole, fiecare substantiv care denumeşte meserii indică sexul persoanei la care se face referire – *le boulanger / la boulangère*. Deci, dacă denumim în acest mod persoanele care exercită meserii, nu există ambiguitate, dar trecerea numelor de meserii la feminin nu este atât de simplă.

Tipurile de feminin în limba franceză

Morell (2005: 168) afirmă existenţa a două tipuri de feminin în limba franceză: femininul lexical şi femininul gramatical. Femininul lexical este identificat în cazul substantivelor pentru care putem remarca referirea la o femeie (ex: *un confrère / une*

BDD-V565 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:29 UTC)

consoeur, un valet / une soubrette). Femininele gramaticale sunt substantivele care au format femininul prin adăugarea unui morfem gramatical.

Masculinul generic

Dat fiind că în limba franceză nu există genul neutru, ca în limba latină, limba franceză a ales pentru a desemna un ansamblu de indivizi fără distincţie de sex, sau „*genre non marqué*“ (Commission générale de terminologie et de néologie. 1998 : 36), masculinul care asigură „neutralizarea gramaticală“ (Becquer et all., 1999: 37). Acest masculin evocă şi bărbaţi şi femei. Observăm deci, că în realitate, genul gramatical nu urmează fidel diferenţa sexuală.

Adversarii procesului de feminizare consideră că aceasta este depreciativă pentru femei şi inutilă pentru recunoaşterea muncii depuse de femei şi că masculinul generic serveşte la rezolvarea acestei probleme.

De ce nu există paritate lexicală? În principal, din motive ideologice, pentru că a refuza să numeşti, înseamnă a refuza să atribui un loc, o poziţie, înseamnă a refuza recunoaşterea vizibilităţii. Interesant este faptul că, deseori, varianta de feminin a substantivului există, dar utilizarea acesteia este de neimaginat. Reticenţele în faţa feminizării nu sunt atât de ordin gramatical, cât psihologic şi sociocultural. Opozanţii feminizării au avansat mai multe argumente printre care: omonimia, eufonia şi, în special, devalorizarea, conotaţii peiorative.

2.1. Omonimia

Una din reticenţele faţă de feminizare provine din faptul că o serie de substantive, desemnează şi maşini: *balayeuse, faneuse, moissonneuse*. Dar, după cum atrag atenţia şi Becquer et all. (1999: 30), chiar dacă aceste meserii au existat înaintea apariţiei maşinilor respective (exemplu, *la faneuse – celle qui fane le foin*, atestat în 1680, în vreme ce maşina este numită la fel de-abia în 1855), nu au existat preocupări legate de această eventuală confuzie. Însă, nu numai maşinile creează aceste blocaje semantice, precum ilustrează Becquer et all. (1999: 14) care furnizează exemplul substantivului *la médecine*, care era atribuit în secolul al XVI-lea, femeii care exercita profesia de *medic*, în timp ce astăzi, adăugarea unui *–e* este facultativă, dar rar utilizată, din cauza suprapunerii peste termenul care desemnează ramura ştiinţifică – *medicina*.

Considerăm că argumentul conform căruia cuvântul feminin are şi un alt sens (*un cafetier / une cafetière, un recteur / une rectrice – une plume de la queue qui dirige le vol des oiseaux*) pare forţat, întrucât există multe alte cuvinte care au dublu sens, ceea ce nu a împiedicat folosirea lor.

- Un al doilea argument: femininul cuvântului respectiv ar desemna de mult timp pe *soţia…* (*la pharmacienne* este soţia farmacistului), dar de multă vreme, multe persoane nu-l mai folosesc cu acest sens.

2.2. Eufonia

Un argument al rezistenţei în faţa feminizării este eufonia, un argument de ordin psihologic şi sociocultural, concretizat în enunţul: „*Cela sonne mal, ce n'est pas beau!*“. De fapt, este o pură chestiune de obicei. Spre exemplu, meseriile precum *la sapeuse-pompière*

BDD-V565 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:29 UTC)

sau *la proviseuse* nu sună bine tuturor francofonilor. Dar, Oficiul de limbă franceză din Quebec (Biron et all., 1991: 11) susţine că „cel mai adesea, aceste prime impresii se estompează şi că un nou obicei lingvistic se instalează uşor-uşor".

2.3. Diverse conotaţii

a. Conotaţii peiorative

Conotaţia peiorativă este dată de folosirea sufixului *–esse* care se păstrează în titlurile de nobleţe ca *duchesse, princesse*, dar care, actualmente, în ghidurile de feminizare, nu mai este recomandat pentru formarea noilor forme de feminin. Sufixul *–esse*, perfect neutru în limba franceză veche (*chanoinesse*), este resimţit astăzi ca peiorativ: adversarii parităţii la nivelul limbii combat substantive ca *ministresse, députesse, membresse*, care oricum nu sunt folosite. (Becquer et all., 1999: 7)

b. Devalorizarea

Pe lângă motivele morfologice invocate de adversarii feminizării numelor de meserii, precum cele enumerate anterior: omonimia supărătoare, eufonia sau conotaţiile peiorative, în ghidul *Femme, j'écris ton nom* (1999: 32) se menţionează şi factori de natură socială conform cărora, chiar femeile ar refuza folosirea formelor feminine, întrucât acestea consideră că denumirile precum *directrice* sau *conseillère* ar evoca o nuanţă devalorizantă a acestor funcţii. Deci, în această situaţie, nu este contestată forma substantivelor, care este corectă din punct de vedere gramatical, ci este invocat un aspect extralingvistic.

Feminizarea meseriei ar însemna pierderea prestigiului şi autorităţii, întrucât forma feminină a fost folosită anterior pentru a desemna soţia persoanei care exercita profesia respectivă (ex: *l'ambassadrice, la ministresse, la présidente*). Aceeaşi teamă de devalorizare intervine în domeniile de activitate în care astăzi predomină femeile, spre exemplu, învăţământul unde *une directrice d'école* nu ar fi la fel de bine văzută ca *un directeur d'école*.

Opozanţii feminizării insistă aspra faptului că aspectul cel mai important în viaţa profesională este calitatea muncii prestate, şi nu caracteristicile personale ale indivizilor. Acest argument este cel confirmat de Hélène Carrera, academician al Academiei franceze, care susţine că funcţiile nu au sex şi, prin urmare, doreşte să fie numită „secrétaire perpetuel".

Opozanţii feminizării susţin că, în realitate, feminizarea acţionează împotriva egalităţii profesionale între bărbaţi şi femei. Argumentul invocat este acela conform căruia numele de meserii feminine au fost determinate mereu în funcţie de masculin. Aceştia se referă la valoarea generică a masculinului. După părerea adversarilor feminizării, folosirea masculinului generic pentru denumirea femeilor reprezintă lipsa oricărei segregări între cele două sexe.

Concluzii

Subiectul feminizării numelor de profesii nu este abordat doar din punct de vedere lingvistic, ci această discuţie este influenţată atât de situaţia socială, economică şi politică din ţările cu limba oficială franceza, cât şi de atitudini intelectuale şi culturale luate referitor la aceşti factori.

Progresul cultural al societăţii, accesul femeilor la studii superioare, pătrunderea acestora pe piaţa muncii, au condus la schimbări profunde la nivelul limbii. Limba transpune

BDD-V565 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:29 UTC)

cultura, dar remarcăm că o face, în mod neuniform, astfel, studiul resurselor lingvistice, semantice şi morfosemantice care intervin în crearea neologismelor, respectiv a substantivelor de meserii, la feminin, scoate la iveală simetrii şi disimetrii motivate de existenţa unor puncte de vedere diferite asupra aceleaşi realităţi, în funcţie de cultura şi identitatea socioculturală pe care individul o atribuie limbii, în funcţie de propria-i experienţă.

Este sigur că, pentru majoritatea vorbitorilor, femininul nu este mai puţin prestigios decât masculinul. De altfel, nu este natural să numim oamenii, în acord cu sexul lor? Dar există numeroase meserii feminine a căror folosire este percepută astăzi ca peiorativă, ca o marcă de slăbiciune sau de supunere în faţa masculinului.

Din cele expuse anterior, reţinem cele două motive principale pentru susţinerea feminizării: în primul rând, o paritate lingvistică între bărbaţi şi femei, ceea ce ar conduce la o mai mare egalitate în societate. În al doilea rând, feminizarea ar clarifica atât limba scrisă, cât şi limba vorbită.

Într-o perioadă în care femeia ocupă un loc din ce în ce mai important în sânul societăţii, dificultăţile inerente survenite în procesul feminizării, nu mai par să îi descurajeze pe utilizatori. În ciuda întârzierii limbii în raport cu evoluţia socială, tendinţa de feminizare a numelor de meserii, atunci când există un motiv formal sau semantic justificativ, se impune.

Formele feminine sunt resimţite ca neologisme, ceea ce este resimţit de unii vorbitori francofoni, ca o atingere la normă, care, după părerea acestora, este afirmată de dicţionare. Dar, aşa cum susţin Mathieu şi Pierrel (2009), „dicţionarele nu spun ceea ce trebuie să spunem … ci ceea ce se spune“, precum menţionează şi dicţionarul Academiei franceze, dicţionarul dă seamă de uz, dar, dicţionarele, au fost multă vreme reticente faţă de formele de feminin ale substantivelor care denumesc profesii.

Bibliografie

Becquer A., Cerquiglini B., Cholewka N. (1999). *Femme, j'écris ton nom : Guide d'aide à la féminisation des noms de métiers, titres, grades, fonctions*. Disponibil pe Internet : http://www.culture.gouv.fr/culture/dglf/ressources/feminisation.pdf (consultat pe 6 noiembrie 2013).

Biron M. et al. (1991). *Au féminin : Guide de féminisation des titres de fonction et des textes. Guides de l'Office québécoise de la langue française*. Les publications du Québec.

Cerquiglini B. (2012). "*Je suis favorable à la féminisation des noms de métier pour des raisons grammaticales, sociales, morales et citoyennes*".
http://www.eveleblog.com/approfondir/le-linguiste-bernard-cerquiglini-je-suis-favorable-a-la-feminisation-des-noms-de-metier-pour-des-raisons-grammaticales-sociales-morales-et-citoyennes/ (consultat pe 6 noiembrie 2013).

Commission générale de terminologie et de néologie (1998). *Rapport sur la féminisation des noms de métier, fonction, grade ou titre.* Disponibil pe Internet: http://www.culture.gouv.fr/culture/dglf/cogeter/feminisation/sommaire.html (consultat pe 6 noiembrie 2013).

Marie-Jo Mathieu, Jean-Marie Pierrel. (2009). *La Féminisation dans la langue*. in L. Guittienne, M. Proust (Ed.), *Homme- femme : de quel sexe êtes-vous ?*, pp. 111-122.

BDD-V565 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:29 UTC)

http://halshs.archives-ouvertes.fr/docs/00/39/74/63/PDF/La_Feminisation_dans_la_langue.pdf (consultat pe 10 noiembrie 2013).
Morell G. (2005). *Autour des mots : Le plus court chemin entre la typographie et vous*. Les éditions des Journaux officiels.

BDD-V565 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:29 UTC)